

การจัดการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางสู่ชุมชนที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านตูม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

The Management of Developing Supplementary Occupation By Having Wat As A Center Towards Sustainable Community: A Case Study of Ban Tume Community, Thumbol Nai Maeung, Amphur Maeung, Khon Kean Province.

จิตาภรณ์ ภูบุญบุตร
วิทยาลัยทองสุข

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาสภาพอาชีพหลักและอาชีพเสริม การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบอาชีพเสริมของคนในชุมชนบ้านตูม บริเวณรอบวัดศรีธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และการหาแนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมของคนชุมชนบ้านตูมในบริเวณรอบวัดศรีธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Participatory Action Research (PAR) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารวัด และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิชาชีพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับคณะกรรมการวัด จำนวน 25 คน และการแจกแบบสอบถามกับคนในชุมชนที่มาใช้บริการที่วัดจำนวน 200 ราย จากจำนวนประชากร 1,328 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation), t-test (Independent samples), F-test One- way ANOVA, ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient), Factor Analysis และ Path Analysis ผลการวิจัยพบว่า

ผู้มาใช้บริการวัดส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการให้บริการของวัดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานการให้บริการ 7 ด้านและการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ยั่งยืน มีจำนวน 32 ปัจจัย และเป็นแนวทางการจัดการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ยั่งยืนได้เพียง 10 ด้านคือ (1) ด้านการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) ด้านการบริหารจัดการให้บริการของวัด (3) ด้านการส่งเสริมการให้บริการของวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (4) ด้านการจัดระเบียบอัตราค่าใช้จ่ายและเครื่องสังฆภัณฑ์(อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้)ภายในวัด (5)ด้านการจัดระเบียบและการรณรงค์การปฏิบัติธรรม ทรัพยากรเหลือใช้และการส่งเสริมอาชีพเสริม (6) ด้านการจัดการศาสนสถานและภูมิทัศน์ของวัด (7) ด้านการจัดการองค์ความรู้ให้ชุมชน (8) ด้านบุคลากรผู้ให้บริการและส่งเสริมกิจกรรมของวัด (9) ด้านการสร้างกิจกรรมด้านจริยธรรม หลักธรรม และอาชีพเสริมให้คนในชุมชน และ(10) การจัดการวัดมรดกของวัด

คำสำคัญ: การจัดการอาชีพเสริม การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน การพัฒนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง

Abstract

The objectives of this research were as follows: To study the situation of principle and supplementary occupation, analyze the effective factors of managing supplementary occupation of civilian in Ban Tume community, Thumbol Nai Mueang, Amphur Mueang, Khon Kaen Province, and search for managing supplementary occupation development of civilian in Ban Tume community, Thumbol Naimueang, Amphur Mueng, Kon Kean Province. This research was a mixed method research. The methodology of this research was composed of: participatory action research (PAR) by interviewing 15 important information providers such as community leader, Wat administrator and occupation expert, the in-depth

interview was practiced with 25 Wat administrative committees, and questionnaire was used with 200 sample size of the wat service users form 1,328 civilians of Ban Tume community. Statistics analysis Such as percentage, means, and standard deviation, t-test (Independent sample), F-test: One-way ANOVAS, Pearson's Correlation, factor analysis, and Path Analysis etc., were used in this research. The research results were as follows: The service users information; mostly were female with age over 40 year old. Their opinion upon Wat service management was at high level. There were 32 effective factors of service management and the supplementary occupation development by having Wat as a center towards sustainable community. However, the guideline of managing the supplementary occupation development by having Wat as a center towards sustainable community should be composed of 10 aspects as follows: (1) Actions to spread Buddhism aspect, (2) The service management of Wat aspect, (3) The services marketing promotion of wat towards a sustainable community aspect, (4) The management of organizing expense rate and ecclesiastical property aspect, (5) The management of regulation and the campaign of merit practice, exceed resources and supplementary occupation promotion aspect, (6) Management of ecclesiastical place and wat environment aspect, (7) Knowledgeable management for community aspect, (8) Services and activities of Wat staff to community aspect, (9) ethic, Buddhist principle and supplementary occupation for civilian in the community aspect, and (10) Wat Buddhist worship Talisman aspect.

Keyword: Supplementary Occupation Management, Sustainable Community Development, the development by having Wat as a center

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์ทางสังคมไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และระบบนิเวศน์ที่เกี่ยวกับภัยธรรมชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่นานอน สามารถควบคุมได้และไม่ได้ด้วย การมีการประกอบอาชีพเสริมควบคู่กับอาชีพหลัก ย่อมเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการวางแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การมีอาชีพเสริมที่จะเข้ามาช่วยเสริมรายได้ให้กับครอบครัวผ่านสถานที่ที่ควรเป็นศูนย์รวมคนในชุมชนด้วยการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและสร้างความมั่นใจในการสรรหา และฝึกฝนอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนเพื่อเสริมรายได้อย่างวัดย่อมเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากวัดจัดได้ว่าเป็นทุนทางสังคมอย่างหนึ่งของชุมชน ด้วยการเป็นตัวแทนพระพุทธศาสนาที่พิทักษ์ทางจิต และ/หรือที่ฝึกคนให้เป็นคนดีละทิ้งความชั่ว สามารถเชื่อมโยงระบบเครือข่ายในท้องถิ่นและพวกพ้องที่แยกตัวออกไปอยู่ที่อื่นให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการรักษาศิลปวัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นมาแต่ดั้งเดิมเอาไว้และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจนยากจะแยกจากกันได้ วัดจึงเปรียบเหมือนชีวิตหรือจิตวิญญาณของชุมชนโดยชุมชนเปรียบเสมือนร่างกายหากขาดอย่างหนึ่งอย่างใดไปจะเสียสมดุลทันที วัดจึงเป็นจุดศูนย์รวมได้ตามหลักบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) ที่ทางรัฐให้การสนับสนุนและบ่อเกิดของศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้านของสังคมไทย รวมถึงที่ฝึกอบรมอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนได้นอกเหนือจากสถานที่ราชการ ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและองค์การฝึกอบรมอาชีพของภาค เอกชนต่างๆ (ผกาภาส กมลพรวิจิตร และมนู วาทีสุนทร, 2552 : 2) แม้แต่คนในชุมชนบ้านตูมเองก็มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับวัดศรัทธาที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนบ้านตูมนับตั้งแต่มีการจัดสร้างวัดขึ้นมาในชุมชน ได้ทำการพัฒนาหาอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนบ้านตูม ทั้งในด้านการฝึกอบรมและฝึกสอนคนในชุมชนเพื่อให้มีองค์ความรู้ ความเข้าใจ กระตุ้นและสร้างทัศนคติในการนำอาชีพเสริมมาใช้เป็นแนวทางเสริมคู่กับอาชีพหลักในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริมของคนในชุมชนบ้าน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบอาชีพเสริมของคนในชุมชนบ้านตำบล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. หาแนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมของคนในชุมชนบ้านตำบล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

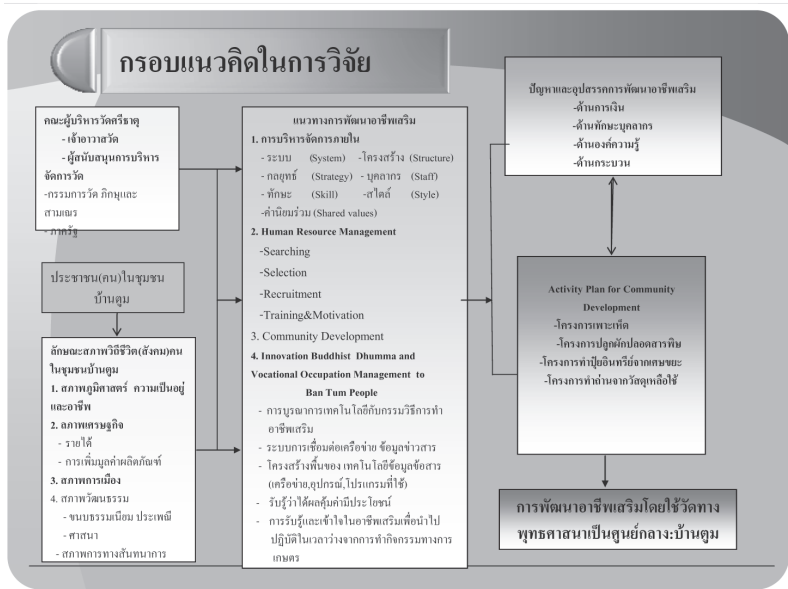
1. อาชีพเสริมที่ใช้วัดเป็นที่พัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของมีระบบของคนในชุมชน บ้านตำบล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. ผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางให้คณะผู้บริหารชุมชนบ้านตำบล อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน
3. การสร้างนวัตกรรมทางด้านการจัดการเป็นต้นว่า กระบวนการดัดแปลงผลิตภัณฑ์ OTOP ให้มีรูปแบบตรงกับความต้องการของผู้บริโภคในท้องถิ่น ตลาด การจัดการกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ อันเป็นการบริการวิชาการและสร้างองค์ความรู้ให้คนในชุมชนบ้านตำบลบริเวณวัดศรีธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นเกี่ยวกับอาชีพเสริมที่สามารถเป็นต้นแบบให้ชุมชนอื่นสามารถนำไปพัฒนาและบริหารจัดการอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ได้อย่างมีระบบให้คนในชุมชนได้จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

- การจัดการอาชีพเสริม หมายถึง กระบวนการการดำเนินการอาชีพที่เพิ่มจากอาชีพประจำที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มช่องทางการทำเงิน หรือเพิ่มรายได้ให้มากขึ้น หรือให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต จึงต้องหาช่องทางการทำเงินหรือสร้างรายได้เพิ่ม

- การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการ พื้นฐานของคน ทั้งยุคปัจจุบัน และยุคต่อไป ที่มีการสร้างความสมดุลระหว่าง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลกัน ในระหว่างมิติต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะผสมผสานรวมกันหรือองค์รวมในการทำให้ชีวิตมนุษย์สามารถอยู่ดีมีสุขได้ ทั้งสำหรับคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคตโดยสามารถสนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคต ต้องประนีประนอม ยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง

- การพัฒนาโดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง หมายถึง กิจกรรมที่สร้างเสริมคุณค่าเพิ่มในสินค้าและ/หรือบริการให้กับวิถีชีวิตคนในชุมชน โดยมีวัดในพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งดำเนินกิจกรรม ปกติวัดเป็นสถานที่ที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจทางพระพุทธศาสนา ที่ถูกต้องตามกฎหมายและเป็นนิติบุคคล รวมถึงที่ดินและสิ่งก่อสร้างบนที่ดินนั้นด้วย มีทั้ง**วัดหลวง** หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์ หรือ พระบรมวงศานุวงศ์ทรงสร้างหรือวัดที่รัฐบาล หรือวัดราษฎร์ทั่วไปสร้างขึ้นแล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และ**วัดราษฎร์** หมายถึง วัดที่ราษฎร์ทั้งหลายสร้างขึ้นตามศรัทธา

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ Participatory Action Research (PAR) ที่เป็นวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ อาชีพหลักและอาชีพเสริมของชุมชน สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารวัด และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิชาชีพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับคณะกรรมการวัด และการแจกแบบสอบถามกับคนในชุมชน ที่มาใช้บริการที่วัดเพื่อศึกษาความคิดเห็นการจัดการให้บริการและการพัฒนาอาชีพเสริมของวัด

ผู้วิจัยศึกษาผู้บริหารวัดและกลุ่มชนผู้อาศัยอยู่ในชุมชนรอบวัดโดยเลือกพื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนบ้านตุมบริเวณรอบวัดศรีธาตุเท่านั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าชุมชนบ้านตุมเป็นชุมชนพื้นบ้านของคนขอนแก่น มีความเชื่อมโยงในพุทธศาสนาที่มักจะมาวัดศรีธาตุตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงวัยชรา วัดศรีธาตุมีคณะสงฆ์และฆราวาสที่

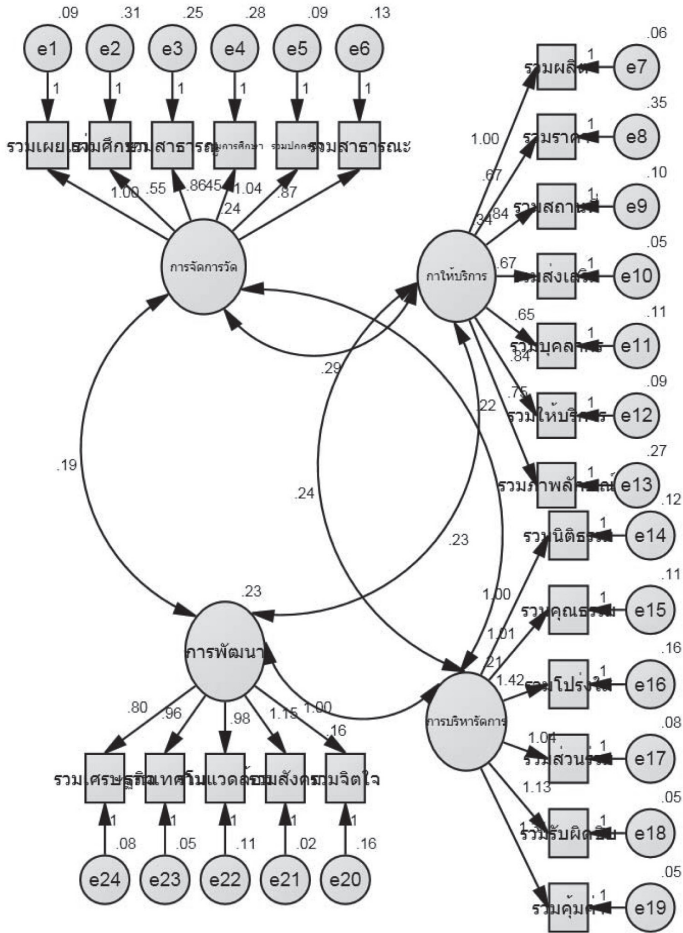
มุ่งเผยแพร่วิทยาศาสตร์และเสริมสร้างกิจกรรมต่างๆที่ทำให้คนในชุมชนเป็นคนดี มีความเป็นอยู่ที่มีความอยู่ดีกินดีและความสุขที่ยั่งยืน รวมทั้งเทศบาลนครขอนแก่น มีมาตรการและทรัพยากรการบริหารที่มุ่งพัฒนาสังคมให้มีความอยู่ดีมีสุขด้วยการสร้างอาชีพเสริมให้กับคนในชุมชนบ้านตูม นอกจากนี้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ระดับสูงของวัด ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเทศบาลนครขอนแก่นยินดีให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 ราย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารวัด และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิชาชีพ ด้วยการดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random Sampling) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารจัดการวัด (เจ้าอาวาส) จำนวน 1 รูป คณะกรรมการบริหารวัดที่เป็นภิกษุและฆราวาส และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดจำนวน 24 รูป/คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 คน และการแจกแบบสอบถามกับคนในชุมชนด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบ Unexpected Random Sampling ที่มาใช้บริการที่วัดจำนวน 200 ราย จากจำนวนประชากร 1,328 คน (สำนักงานบริหารส่วนจังหวัด, 2555)

ผลของการทำการวิจัย

การวิจัยในขั้นตอนที่ 1 เป็นการวิจัยแบบสังเกตการณ์ (Observation) ด้วยการทำ Participatory Rural Appraisal:PRA โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้กล่าวถึงข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับบริบทชุมชนบ้านตูม อาชีพหลักและอาชีพเสริมที่สามารถดึงเอาทรัพยากรธรรมชาติที่ชุมชนมีอยู่มาประยุกต์เป็นอาชีพเสริมประเภทต่างๆ เช่น เพาะเห็ด ทำปุ๋ยหมักปลอดสารพิษ ปลูกผักไฮโดรโพนิคส์ ทำบายศรี และถ่าน นอกจากนี้อาชีพหลักที่ชุมชนดำเนินการอยู่คือการเป็นชาวนาปลูกข้าว และได้แสดงถึงข้อมูลที่คุ้มค่าต่อการลงทุนในกิจกรรมอาชีพเสริมประเภทต่างๆ ที่คนในชุมชนคิดดำเนินการแล้วเกิดผลดีกับตนเอง ครอบคลุม ชุมชน จังหวัดและประเทศ ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันอภิปราย กล่าวถึงข้อดี ข้อเสีย คุ้มค่าและผลประโยชน์ต่างๆที่จะได้รับจากอาชีพเสริมแต่ละประเภทและได้ร่วมลงความเห็นร่วมกันว่า อาชีพเสริมที่ควรให้องค์ความรู้และฝึกอบรมจนถึงขั้นปฏิบัติการเลยที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของคนในชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน วิถีชีวิต ภูมิประเทศและอากาศ สภาพเศรษฐกิจ การเมืองท้องถิ่นที่ชุมชนเป็นอยู่ควรเป็น

อาชีพรูปเคารพเกิด โดยอาศัยการสร้างโรงเห็ดในเขตวัดศิลาทุที่มีพื้นที่กว้างขวางที่สามารถจัดสรรในการปลูกโรงเพาะ/เลี้ยงเห็ดประเภท เห็ดนางฟ้า เห็ดเป๋าฮื้อ ฯลฯ หรือแม้แต่พืช/ผักไฮโดรโปนิกส์ที่ปลอดสารพิษ และปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุเหลือใช้ต่างๆ เป็นต้นว่า เศษกิ่งไม้ ใบไม้ เศษไม้ เศษผ้า และของเหลือใช้อื่นๆ ที่ย่อยสลายได้เมื่อใส่สารเร่งการย่อยสลายที่เป็นชีวมวลลงไปทางวัดศิลาทุได้จัดบริเวณ และทำเป็นบ่อสำหรับใส่วัสดุต่างๆดังกล่าวข้างต้นไว้หลังกุฏิพระลูกวัด ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามคณะกรรมการบริหารวัด ที่ส่วนมากเป็นเพศชาย ผู้บริหารที่ให้บริการเป็นพระสงฆ์ที่อยู่ในสมณเพศมากกว่า 21 พรรษามีวุฒิการศึกษาสามัญ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 80 สูงกว่าปริญญาตรี ส่วนด้านวุฒิการศึกษาแผนกธรรมเป็นนักธรรมตรี ที่ไม่มีวุฒิทางเปรียญธรรม อายุ อายุ 41 ขึ้นไป และถ้าเป็นฆราวาส มีวุฒิการศึกษาสามัญต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นข้าราชการเกษียณอายุ รายได้เดือนละ 9,001-บาท ขึ้นไป ระยะเวลาการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมและ/หรือเป็นกรรมการบริหารวัด 1 - 5 ปี สำหรับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารจัดการวัดตามหลักธรรมาภิบาลและสภาพการบริหารจัดการวัดอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นพุทธวิถีสู่สภาพการจัดการวัดแบบมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนอยู่ในระดับค่าเฉลี่ยมาก นอกจากนี้การจัดการวัดตามหลักการพัฒนาแบบยั่งยืนของวัดอยู่ในระดับมากที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจให้ประชาชนเฝ้าหาความรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ อย่างไรก็ตามพุทธศาสนิกชนที่ส่วนมากเป็นเพศหญิงมีอายุ 41 ปีขึ้นไป ส่วนมากมีการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพ รับราชการมีรายได้มากกว่า 9,001 บาท/เดือน และระยะเวลาในการมีส่วนร่วมกับวัด 1-5 ปี เข้าวัดมาเพื่อ ทำบุญ และพึงพอใจมากต่อการจัดการให้บริการของวัดไม่ว่าในด้านการจัดการการสร้างมูลค่าเพิ่ม ด้านการมีส่วนร่วม และด้านการสร้างเครือข่าย แต่การเข้ามารับการฝึกอบรม เช่น อาชีพเสริม การมีส่วนร่วมในการเพาะกล้าไม้ การปลูกพืชสวนครัว ฯลฯ เพื่อนำไปเป็นอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มรายได้ อยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น อย่างไรก็ตาม จากการจัดกลุ่มและสังเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการพัฒนาอาชีพเสริมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางสู่ชุมชนที่ยั่งยืนนั้นก็จะเหลือเพียง 10 กลุ่ม ที่เป็นแนวทางการจัดการพัฒนาอาชีพเสริม

โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางสู่การเป็นชุมชนที่ยั่งยืนได้นั้น ทางวัดและทางชุมชนรวมทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีหลักการบริหารจัดการให้บริการ ความร่วมมือแบบเครือข่าย การสร้างมูลค่าเพิ่มและรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน อันประกอบไปด้วย (1) การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (2) การบริหารจัดการให้บริการของวัด (3) การส่งเสริมการให้บริการของวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (4) การจัดระเบียบอัตราค่าใช้จ่ายและเครื่องสังฆภัณฑ์ (อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้) ภายในวัด (5) การจัดระเบียบและการรณรงค์การปฏิบัติธรรม ทรมายการเหลือใช้ และการส่งเสริมอาชีพเสริม (6) การจัดการศาสนสถานและพื้นที่ของวัด (7) การจัดการองค์ความรู้ให้ชุมชน (8) บุคลากรผู้ให้บริการและส่งเสริมกิจกรรมของวัดที่ให้กับชุมชน (9) การสร้างกิจกรรมด้านจริยธรรม หลักธรรม และอาชีพเสริมให้คนในชุมชน (10) การจัดการวัตถุมงคลของวัดที่สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบ (Model) ได้ดังรูปภาพ 1.1

ภาพที่ 1.1 โมเดลการพัฒนาอาชีพเสริมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางสู่ชุมชนที่ยั่งยืน

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การจัดการพัฒนาอาชีพเสริมโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ยั่งยืน” นั้นเป็นการวิจัยเชิง ผสม (Mixed Research Methodology) ที่คนในชุมชนมีความเห็นว่านอกจากอาชีพหลักที่ทำอยู่แล้ว การมีอาชีพเสริมเป็นต้นว่า การเพาะเห็ด การทำปุ๋ยอินทรีย์ และ/หรือปลูกผักไฮโดรโปนิก สามารถสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวและสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน เป็นการนำชุมชนสู่การเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจมั่งคั่ง สุขอนามัยที่ดี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิยะดา ชัยเวช (2548) ที่ศึกษาศักยภาพของกลุ่มอาชีพเสริมชุมชนบ้านต้นธาตุ ที่มี 5 กลุ่มอาชีพ โดยกลุ่มปุ๋ยธรรมชาติมีวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มคือต้องการลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน ขณะที่ผลการวิจัยเรื่องการจัดการวัดด้วยระบบการบริหารจัดการวัดตามหลักวิถีพุทธแบบธรรมาภิบาลนั้น วัดต้องบริหารงานด้วยความโปร่งใส ยึดหลักการจัดการภายในองค์กรที่สอดคล้องตามหลักของ R. Waterman (1982) ที่ทำให้กับสำนักนายความ McKensy ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการวัดแบบธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานแบบมีประสิทธิภาพ แต่การจัดการวัดในยุคศตวรรษที่ 21 ได้คำนึงถึงการจัดการสมัยใหม่เช่นเดียวกับที่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนนำมาพัฒนาบริหารจัดการองค์กรของตน ดังเช่นที่ Gulick (1937) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนที่การบริหารจัดการควรเป็นไปตามหลัก POSDCoRB นั่นก็คือผู้บริหารจัดการองค์การต้องมีการวางแผน จัดโครงสร้างองค์การ มีการจัดการพนักงาน การสร้างสรรค์ภาวะผู้นำ การสั่งการ ตลอดจนการควบคุมงาน ประเมินผลพร้อมทั้งการเขียนรายงานและจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานของกิจการไว้เสมอ และในการจัดการพัฒนาอาชีพเสริมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางนั้นเป็นภารกิจหนึ่งของการบริหารจัดการวัด ตามหลักการจัดการองค์การแบบธรรมาภิบาลตามกฎหมายของเถรสมาคม (พระมหากษัตริศ นิสสัย, 2550) นอกจากนี้จากการวิจัยนี้ได้พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการให้บริการอาชีพเสริมควบคู่กับการเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เป็นหลักการเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนยุคใหม่ของวัดไทยที่นำหลักธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานในองค์กรให้บรรลุเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ได้เป็นอย่างดี

และควรมีการจัดการอาชีพเสริมให้กลุ่มคนกลุ่มต่างๆในชุมชน เพื่อให้รักชุมชนและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชนที่ตรงกับผลงานวิจัยของมจร ธิเบียง (2546) ที่กล่าวถึงกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพให้กับเยาวชนบ้านวังลึก ด้วยการจัดให้มีการฝึกอบรม สอน และปฏิบัติการให้เกิดผลิตภัณฑ์จากอาชีพเสริมและร่วมมือกันแก้ไขปัญหาชุมชน อย่างไรก็ตาม การแบ่งปันสถานที่ที่เป็นสาธารณประโยชน์ที่ทางวัดได้ให้ความสำคัญเพื่อสร้างอาชีพเสริมอย่างมาก แต่ไม่ได้ประยุกต์ให้เข้ากับหลักพระธรรมที่ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนามากนัก ถ้าได้ประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ย่อมสามารถสร้างคนให้เป็นคนดีและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แทนการเล่นการพนัน เช่น ตีไก่ เล่นไฮโล เล่นหวย ฯลฯ ด้วยการใช้มืองค์ความรู้ในอาชีพเสริมและเรียนรู้พระธรรมไปด้วยสามารถเพิ่มคุณค่าให้กับชีวิตและสังคมได้มากกว่าที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ผลจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นประจักษ์ว่า แนวทางสร้างสรรค์อาชีพเสริมอย่างมีประสิทธิภาพที่มีวัดเป็นศูนย์กลางฝึกอบรมวิชาชีพเสริมให้สมควรมีการบริหารจัดการวัดแบบธรรมาภิบาลตามหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ตั้งแต่สมัยพุทธกาล และการให้บริการพุทธศาสนิกชนจากทางวัดทั้งการเผยแผ่พุทธศาสนาและพัฒนาอาชีพเสริมให้คนในชุมชนที่เน้นเรื่องคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการขาย กระบวนการให้บริการของผู้ให้บริการ โดยราคาการให้บริการและอัตลักษณ์จะถูกนำมาพิจารณาน้อยกว่าปัจจัยการให้บริการตัวอื่นๆเนื่องจากเป็นองค์กรไม่ได้ค้ำกำไร และสำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการอาชีพเสริมที่ต้องคำนึงระบบนิเวศน์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และระบบเครือข่ายที่ทำให้การประกอบอาชีพเสริมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดจนการมีส่วนร่วมด้วยการมีจิตอาสาที่จะทำอาชีพเสริมเพื่อสร้างความมั่นคง ความอยู่ดีมีสุขและพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน

อาจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (M.B.A.) วิทยาลัยทองสุข

เอกสารอ้างอิง

- มงคล วิเปียง. (2546). กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพเสริมของกลุ่มเยาวชนบ้านวังลึก ตำบลลำพูน อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่. กรุงเทพฯ: ศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital “วช”.
- ผกามาศ กมลพรวิจิตร และมนู วาทีสนุทร. (2552). บทบาทและความสัมพันธ์ของวัดและพระสงฆ์กับผู้สูงอายุไทย. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. 32 (1), มกราคม-มีนาคม.
- พระมหาบัณฑิต นิสาภัย. (2550). หลักธรรมมาภิบาลกับการบริหารจัดการวัด. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วิยะดา ชัยเวช. (2548). การศึกษาศักยภาพของกลุ่มอาชีพเสริมของชุมชน บ้านดินธาตุ ตำบลป่าไผ่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่.
- สำนักงานบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น. (2555). รายงานสถิติครัวเรือนและประชากรในชุมชนของสำนักงานบริหารส่วนจังหวัด. ขอนแก่น.
- Gulick. (1937). Papers on the Science of Administration: Notes of the Theory of Organization, สืบค้นวันที่ 15 มีนาคม 2557 จาก www.thailandlawyercenter.com/index.php?play=show&ac.th
- Waterman, Robert, Peters, Tom, and Philips Julien. (1982). The seminal management book In Search of Excellence, by Tom Peters and Robert Waterman, McKensy Paper, New York.